

Zf
1540

Pom. 11
Ak. 277.0 RATIO

DE VALENTINO FRIDLANDO

TROCEDORFFIO, INSTAVRATORE, & Rectore scholæ Goltpergensis, Recitata Vuitebergæ à Decano Collegij Philosophici, Magistro Baldasaro Rhauo Silesio, cum decerneretur gradus Magisterij Philosophici, Triginta octo honestis & doctis uiris 18. Calend.

Septemb. Anno

1564.

WITEBERGÆ

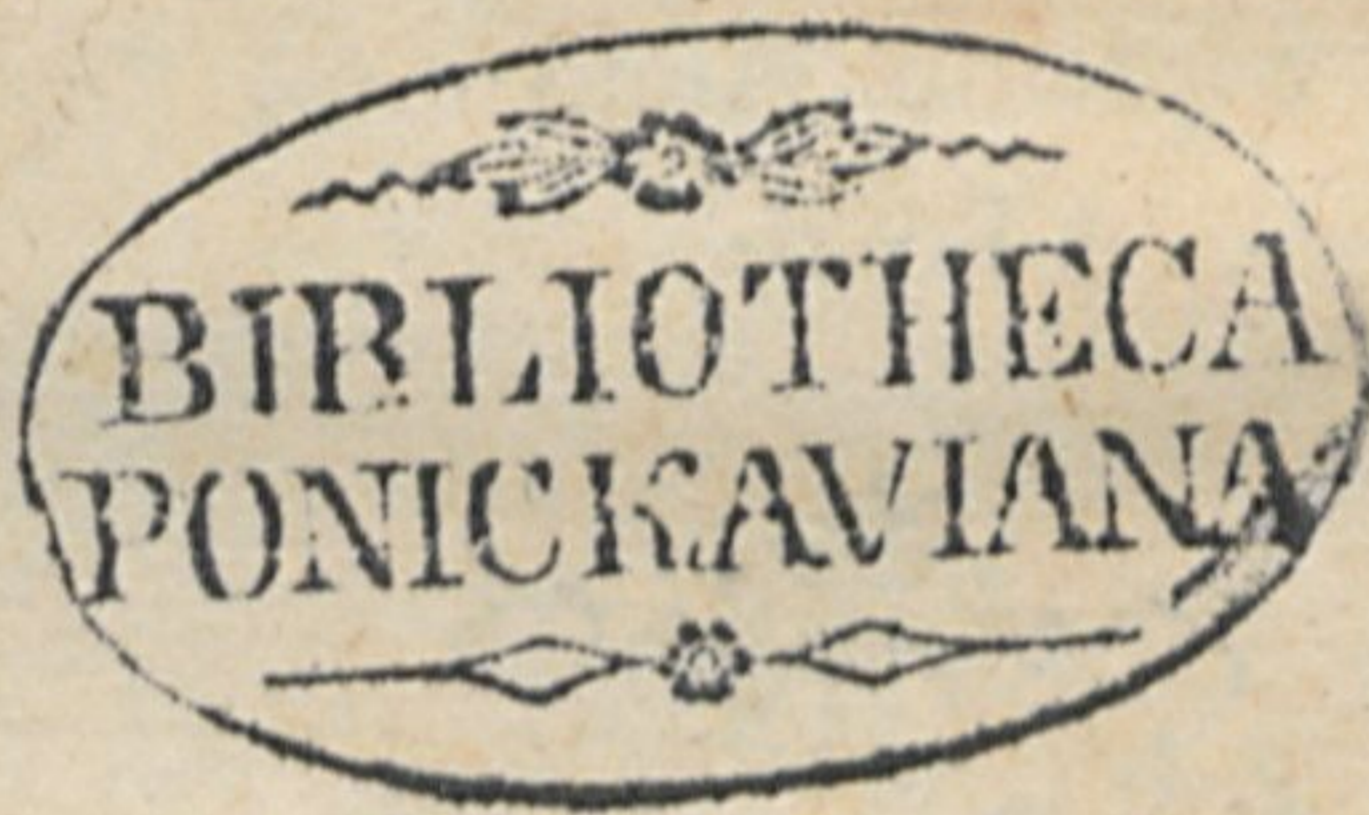
EXCVDEBAT IOANNES
CRATO.

ANNO M. D. LXIIII.

Habet in J. V. Nationum Witeberg. p. 817

Z f
1540

Handwritten scribble

ORATIO

SI quem fore existimarem, qui me reprehensurus sit, afferentem Orationem, non tam uel ab hoc loco, uel a studijs philosophicis alienam, quam argumento tenuem ac nouam, laborarem maiore cura, in excusando consilio meo. Video enim eo magis studio mihi vestro ac fauore opus esse, quam cæteris, quo magis in me desidero ea præsidia, quæ apud uos alios hac sollicitudine liberatos, subleuarunt. Nam & hospes sum in Academia hoc tempore, & ut satisfecero ijs, quibus cum aliqua mihi necessitudo intercedit, quorum cum ora, uultusq; intus eor, fateor recordationem beneuolentia erga me illorum uicissim erigere non nihil, ac recreare animum meum, & loci insolentia, & confessus huius amplitudine, & auditorum frequentia, grauius conturbatum: Tamen non possum non uereri iudicia reliquorū, quæ ut libera debent, ita uaria esse, &

A ij

ex caus

ex causis atq; occasionibus nasci di-
uersis solent. Sed cum cogito, & qui
uir ille fuerit de quo uerba facturus
sum, & quam de se reliquerit opinio-
nem in animis uestris, in spem uenio
pene certam, memoriam meritorum
illius, & renouatum sola mentione
nominis amorem uestrum, uel non
admissurum esse censuram in me seue-
riorem, uel si quid offensæ adhæserit,
id illum diluiturum esse ac deleturum
sponte, me tacente. *δεινὰ γὰρ αἱ εὐνοίαι
ἀποδεικνῶσαι τὰς ψήφους, δεινὰ δὲ καὶ συγκρύψαι
καὶ συσκιᾶσαι τὰς ἁμαρτίας.*

Dicturus enim sum de uiro op-
timo & ingeniorum formatore foeli-
cissimo, Valentino Trocedorffio, in
quo laudando, si plusculum indulsero
amori erga illum meo, ueniam mihi
daturus uos, & quidquid peccatum à
me hac in parte fuerit, id pietati &
gratitudini, quam Præceptori optime
de me merito debeo, tributuros esse
confido. Ita enim apud illum fuimus,
quotquot in eius schola didicimus, ut
animo

animo nos paterno complexus, nihil diligentiae, curaeque maximae in nobis erudiendis atque instituendis, tam praecipuis uirtutum atque pietatis, quam literis bonis atque artibus & doctrina religionis omiserit.

Non aberat in eo erga nos digna Magistro seueritas, sed absque toruitate ac morositate, mirifica quadam, & aetati nostrae tum grata comitate temperata. In proponendis ijs, quae discenda erant, dexteritas singularis. Hanc ita moderabatur, ut ad captum sese demitteret & accommodaret ad uires singulorum, cum ingeniorum pene infinita esset diuersitas. In exercenda uero opera nostra, pensoque exigendo summa assiduitas.

Itaque cum metueremus, obseruarem, reuereremur eum tanquam magistrum, non secus tamen & amabamus & colebamus, ut parentem.

Dignam uiri memoriam iudico, quae commendetur posteritati, Sed dignius exemplum scholasticae gubernationis

A iij berz

bernationis, quam ad formam optime
politix ita constituerat, distributis clas=
sibus, legibus, studijs, exercitijs, iudi=
cijs, Magistratibus, officijs publicis, &
priuatis, ut præsens absensq; pari se=
ueritate & foelicitate administraret, at=
q; exequeretur omnia, & in officio,
atq; intra circumscriptas metas, quasi
carceres quosdam contineret scholaf=
ticos: Vt adesse ubiq; cum procul
abesset, & spectare coram singulorum
operas atq; urgere, censurasq; agere
in singulorum mores atq; actiones: ut
quouis momento agere aliud nihil, nisi
docere uiua uoce quosuis, repetere
dictata, præcipere, monere, hortari,
pœnas minitari delinquentibus, De=
niq; ut ad hoc regnum in schola natus,
atq; adiumentis necessarijs diuinitus
instructus esse uideretur.

Erant enim res uere diuinæ &
admirabiles, optati destinatiq; in eo
munere successus, de quibus testantur,
qui è schola eius prodierunt innumeri,
& autoritas, qua tanta erat præditus, ut

con=

conspectus solus præsentis, & sola memoria absentis præstarent atq; efficerent, apud naturas etiam ferociores, ac minus cicuratas, quod uix alibi legum ac poenarum metus potest. Sed circumdatam sibi diuinitus auctoritatem tuebatur & augebat, sedulitate in officijs uocationis, & integritate ac sanctimonia uitæ innocentis. Hanc ad uocem doctrinæ quam tradebat ita compararat, uera animi pietate, ut excellentia uirtutum, quibus commendare se omnibus; Sed scholasticis suis præire ac prælucere conabatur, ne suspicionem quidem de ipso sinistram, unquam in animos hominum, ulla in parte admisserit. Docebit id sequens narratio, ad quam nunc accedo.

Natus est Valentinus Trocedorffius, Anno 1490, Patre agricola, uiro honesto, Bernhardo Fridelando, in pago à quo cognomentum traxit, cum aliud sit nomen familiæ paternæ. Distat pagus uno miliari a Gorlicio, superioris Lusatia oppido, Pater cum

natura esset religiosus, superstitionibus
eius ætatis apprime deditus, frequens
Monachis illius loci adesse, quæq; illi
mendicando collegissent, adseruare
domi suæ, Et cum in urbem uentita-
ret secum aduehere erat solitus, quæ
occasio fuit, ut accedentem ad Mo-
nachos patrem crebro filius comita-
retur, in quo illi seu specie considerata,
seu obseruatis argumentis atq; indicijs
alijs, quod & curiosius inquisiuisset
multa, & librorum tractatione dele-
ctari uisus esset, His ergo notis ubi in
eo deprehendissent indolem discendi
auidam, & doctrinarum capacem,
hortati parentes fuerunt, ut filium
scholæ adhiberent, & erudiri literis
curarent, Sequuti consilium parentes,
Rectori scholæ in urbe eum commen-
dant, Sed cum uix literas nosse, & iun-
gere didicisset, relicta schola, redijt
domum ad operas rusticas, seu pertæ-
sus uitæ scholasticæ, seu reuocatus a
patre, cui res familiaris magis, quam
filij indoles curæ erat, Sed aduersaba-
tur

tur utriq̄ mater, quæ usitata illorum
temporum persuasione, tum demum
se fore beatam putabat, si uel Sacer-
dotem, uel monachum genuisset. Cum
ergo optimam de filio spem, ex Mo-
nachorum iudicio concepisset, abducere
eum à literis nolebat, & ne maritum
offenderet, si filium in urbem remis-
sum, ab operis rusticis prorsum arce-
ret cum rei familiaris detrimento, a
pastore & custode pagi impetrat, ut
hic lectionem, & pronunciationem
pueri succisiuis horis exercent, ille li-
teras eum formare ac pingere doceat.

Ad hunc usum aiebat tum inte-
riorem betulæ corticem chartas, an-
serem calamos, fuliginem infumibuli,
atramentum suppeditasse.

His exercitijs, postquam bien-
nium consumpsit apud parentes, quod
iam aucto cum ætate iudicio, literarum
utilitatem consideraret, atq̄ in-
telligeret melius, matre etiam assidue
instigante, repudiauit uitam rusticam,
& urbe repetita, totum sese studijs de-

A 5 didit

didit. Mater abeuntem prosequuta, & dimissum a se multis lacrymis obtestata fuerat, ne uitam scholasticam desereret. Has uoces sæpe affirmabat, se tunc ominis loco accepisse, & de sequutura uitæ cursu, qui scholasticus futurus esset, interpretatum esse. Quare si quando deinceps etiam ad functiones alias splendidiore uocabatur, ut Ecclesiasticas, recusabat eas, quod se uoto matris, Scholis dedicatum esse meminisset. Ab his sibi per mandata eiusdem salua pietate discedere non licere.

Reuersus itaq; ad studia, tanta cum intentione animi, & assiduitate tanta in illa incubuit ut paucorum annorum spacio ætate superiores omnes, longo interuallo anteuertit, & spem de sese summam concitarit. Præceptorem habuit quendam Magistrum Alexandrum Cuspinianum, qui postea puriorem Euangelij doctrinam amplexus, fuit unus inter præcipuos, qui Ecclesias Silesiæ a sordibus pontificijs repurgarunt. Parentes amisit, annos
natus

23
natus uiginti tres, id est, anno a nato
Christo Saluatore, tertio decimo, quo
diuendita hæreditate uniuersa, Lipsi-
am se contulit, Vbi quod propter ius-
dicij maturitatem ac rectitudinem
posset per se constituere, quæ ipsi stu-
dia maxime conuenirent, & odisset
barbariem sermonis monastici, qui
tunc in scolis dominabatur, sed absq[ue]
cognitione linguæ græcæ, perfici nil
posse, in eruditione doctrinæ cerneret,
ut coniungeret ergo linguam vtram-
que, delegit præ cæteris, Magistros,
Petrum Mosellanum, & Riccardum
Crocum Anglum, quorum alter Mo-
sellanus in latina lingua puriore, alter
Riccardus in græca excellere iudica-
batur, & quidem Riccardus græcæ
linguæ studium in has terras recens
adduxerat. Vtrunq[ue] & audiuit dili-
genter, & coluit studiose amplius bi-
ennio, & exemplo ac uelut manus-
criptione illorum scriptores in utraq[ue]
lingua probatissimos legere, & imitas-
ri cum sermonis, tum historiarum
causa

causa coepit. Ibidem eo tempore, primum suscepit in philosophia gradum. Inde reuocatus Gorlicium ad docendum in schola. Etsi initio erat loco inferiore, paulatim tamen propter liberalis ac politæ eruditionis opinionem ita creuit, ut non pigeret Rectorem Scholæ & collegas, illo Magistro uti in discendis elementis græcæ linguæ, & latinis scriptoribus cognoscendis.

Quare tunc & collegas & scholasticos pariter docuit. Collegis libros Ciceronis de officijs enarrauit, & Plutarchi libellum, de puerorum educatione. Adiuuit & multos alios bonos uiros, in scholarum per Silesiam emendatione & constitutione, opera atq; consilio suo, qui capti pulchritudine ac dulcedine reflorescentium literarum, fastidiebant barbaricas sordes, in quibus consenuerant, & hunc iuuenem certatim colebant atq; inuitabant ad sese. Sed haud ita multo post cum Lutherus editis propositionibus oppugnaret indulgentias, quas uenales

Ies circumtulit Tecelius, excitus uiri
fama, huc Vuitebergam illius uisendi
causa profectus est. Incidit tunc forte
fortuna in Iudæum quendam Chris-
tianiſ sacris baptiſmo initiatum, Ha-
drianum nomine, patria Hispanum.
Huic, cum non abundaret pecunia,
operam ſuam addixit ad miniſteria
domestica, quo poſſet ſine ſumptu ſuo,
audire tradentem elementa linguæ ſa-
cræ, in qua celeriter tantum profecit,
ut mox cum multorum admiratione,
intelligeret & recitaret Pſalmos ſine
interprete, ſua lingua, & eorſdem ex-
plicaret alijs. Commoratus in Acade-
mia ad annum quintum uſq̃, audito-
rem aſſiduum & ſedulum præbuit
Luthero & Philippo. Sed delectatus
ingenio ac ſtudijs Philippi & eiurſdem
in docendo perſpicuitate, facilitate ac
rerum copia, ad hunc imitandum to-
tum ſeſe composuit.

Tanta cura autem, ac tam religi-
oſe ueſtigia eiurſ conſectabatur, ut non
ſententias tantum ab illo traditas, ſed
&

& uerba retinere studeret, atq; usur-
pare in docendo, ad extremam sene-
ctam usq; *δικὴν νηπίου παιδὸς φυλάττωρ
τὴν πρὶ βολὴν, ἢ ἢ πρώτη αὐτῶ σιωπῆθαι ὡσ-
περ τίτδκ πρὶ ἐδκκε,* quæ uerba sæpe in
ore habebat, Imo piaculum se com-
missurum putabat, si à præscripta nor-
ma, uel latum unguem discederet.
Necq; obscure præ se ferebat, eum se
fructum capere ex suis laboribus præ-
cipuum, si quos in officina sua exco-
luisset, probaret Philippo, & ἀκροάτας
huic idoneos præstaret. Nam in ea
erat sententia, scholas priuatas debere
& uestigia sequi publicarum, & inge-
nia tenera præparare atq; assuefacere
ad elementa publicæ doctrinæ in A-
cademijs, præsertim, si certa & ætati
puerili accommodata doctrinæ forma
extaret, non ad sua inuenta, quæ co-
gerentur sæpè adolescentes dediscere
labore aliquanto difficiliore, quam ad-
didicissent. Nec εὐλαυτία probabat
illorum, qui in scholas suas non ad-
mittebant quidquam, nisi quod ipsi uel
genu

genuissent, uel suo iudicio hinc inde
decerptum corrasissent.

Posterioribus annis in Academia
priuatim docendo sese sustentauit,
commode & liberaliter, idque tum fa-
ctu non fuit difficile.

Tanto enim flagrabat discendi
studio ætas illa, ut cum magna esset
raritas recte eruditorum, si qui repe-
rentur, qui melioris doctrinæ in-
staurationem ac propagationem adiu-
uarent, ij multa mercede conduceren-
tur & cumularentur præmijs. Enarra-
uit autem præter Ciceronis scripta, qui-
bus multum operæ & curæ impendit,
Paulinas Epistolas græcas, non tam
linguæ, quam doctrinæ causa, cuius
fundamenta his Magistris & instaura-
toribus, quos **DEVS** excitarat, cu-
piebat integre cognoscere. Neque ab
illo tempore deinceps unquam studi-
um doctrinæ sacræ de manibus depo-
suit. Nam abductus ex Academia, au-
toritate & consilio uiri optimi & inte-
gerrimi, **GEORGII HELME-
RICI,**

RICI, cuius excellens fuit doctrina
& prudentia, ad restitutionem scholæ
Goltpergensis, quæ collapsa erat, post
discessum Hieronymi VVildebergij
uiri clarissimi, qui ante paucos annos
in Borussia mortuus est, annis plenus,
Centesimum enim attigisse putatur.

Eò ergo abductus, cum non su-
bito schola aueretur, rebus mutatio-
ne doctrinæ ac rituum turbatis ac flu-
ctuantibus, & collega à pulueribus
scholasticis ad rempublicam accessis-
set, ipse omne tempus tribuit disputa-
tioni, commentationi, collationi sen-
tentiarum, cum amicis de suscepta re-
ligionis emendatione.

Inciderat tum forte certamen
Doctori Iohanni Hesso, Theologo
præstanti, in urbe Vratislavia, cum mo-
nachis & sacerdotibus eius loci, quo-
rum Princeps erat quidam Doctor
Sporus, Id ad disputationem deuenie-
rat. HESSVS congressurus cum ad-
uersarijs, ne solus rem tantam audere
uideretur fiducia quadam uel ingenij
uel

uel doctrinae, praem multis alijs Trocedorffium sibi adiunxit, tanquam paratiorem caeteris ad conflictum, & a subsidijs necessarijs instructiorem. Cumque libros Biblicos amicis distribuisset, qui ad citata attenderent, iudicio Trocedorffij tantum tribuit, ut ab eo solo textus, qui proferrentur, in fontibus Graecis & Hebraicis, inspici ac considerari uoluerit.

Eodem tempore innouatae religionis occasione Stencfeldius & nonnulli alij, quos propter obscuritatem nominis consulto praetereo, sparserant in urbe Lignicensi semina fanatici ac pestilentis delirij, quod deinceps actis paulatim radicibus, non Silesiam solam, sed multas alias Germaniae, ac praecipue nonnullas Sueviae partes, infecit. Tum uero & Principis in ea urbe animum occuparat. Huic delirio, cum primus sese opposuisset, & acriter restitisset penem solus Trocedorffius aliquandiu, & tandem in secretioribus colloquijs Principem percinaciter diu

B reluctans

reluctantem, euidencia testimonios
rum sacrorum, nonnihil flexisset, ob-
tinuit, ut ab eo contra fanaticos accer-
ferentur, tanquam ad Academiam,
quam conditurus esset, uiri docti ex
hac Academia, inter quos fuerunt Ber-
nardus Ziglerus, quem excelluisse pe-
ritia linguæ Hebrææ meminimus om-
nes, Cordatus & nonnulli alij cir-
citer annum à nato Christo 1527.
Hi cum non autores solum fana-
tici dogmatis, sed & patronos ho-
rum experirentur opiniones semel
conceptas mordicus retinere, &
emendationem futuram esse diffici-
lem: Etsi pertulerunt aliquandiu ad-
uersantium oppugnationes, nonnul-
los etiam ex his summouerunt, ali-
quos in sententiam traduxerunt sani-
orem, tandem tamen cesserunt acerbi-
tati & importunitati cæterorum, quos
intelligebant tolli difficulter posse. So-
lus Trocedorffius in statione perstitit,
& ictus telæq; sustinuit illorum, eo us-
que, donec deuicto & expugnato
Prinz

Principis animo, perfecit ut perniciosum dogma radicitus extirparetur, autoribus dimissis.

Præcipuam in hoc negotio aiebat fuisse autoritatem Lutheri, quam multos Princeps consulisset, præsertim postquam impetrasset, ut Stenckfeldius huc ad colloquium cum Luthero mitteretur.

Rediit & ipse in Academiam anno proximo ante conuentum Augustantum, & hoc peracto, Goltbergensibus, autore & impulsore Helmerico, quem supra nominavi, sollicitè ac penè suppliciter eum ad instaurationem scholæ suæ inuitantibus, his obsequiis, propter amicum ueterem, recepit se ex Academia Goltbergam, anno tricesimo primo, & scholæ gubernationem denuo, sed prosperiore quàm antea fato ac successu adiit. Quod enim fama nominis ipsius Silesiam compleuisset totam multo antè, cito magna scholasticorum multitudo ex omnibus locis eo confluxit.

B 2 Nunc

Nunc reliquam uitam eius per-
texam, quam in scholæ administ-
ratione consumpsit. Etsi autem ex pri-
uata uita commemorare possem præ-
clara exempla plurimarum uirtutum,
congruentium ad totū ordinem De-
calogi, ut ardentis pietatis erga Deum,
seriæ & assiduæ inuocationis, uigilan-
tiæ, sedulitatis ac constantiæ in uocati-
one laboriosissima, & plena molestia-
rum, addo etiam plena insidiarum Di-
aboli, non simulatæ castitatis, sobrieta-
tis, beneficentiæ erga pauperes, quæ
fuit eximia, φιλοσοφίας erga scolasti-
cos, quos tanquam ex se natos com-
plectebatur ac fouebat; tamen de scho-
la præcipue dicam, quia publica illu-
striora sunt priuatis, & prodest exem-
plum extare ad posteritatem. Cele-
brantur à grauitate ac seueritate disci-
plinæ scholæ ueteres, Rhodia, & Mas-
siliensis, sed si nata ex ecclesia, & ad æ-
ternitatem spectantia scholarum orna-
mēta, si ueros disciplinæ neruos pluris
facimus, quam euanidam sapientiam
Ethz

Ethnicorum, longē hanc illis antecellu
isse assentimur. Erat enim prorsus si-
milis, ut dixi, optime constitutæ poli-
tiæ, & legibus, doctrina atq; alijs hone-
stis exercitijs, præclarissime sancitæ, ad
hunc finem, ut adolescentia à teneris
imbuta sanctis de Deo sententijs, fle-
cteretur ad timorem & inuocationem
Dei, ut disceret elementa literarum at-
que artium necessariarum Ecclesiæ, &
communi hominum societati, ut arcti-
ore disciplina uelut cicurata mansues-
ceret, & assuesciet ad communia ho-
nesta officia publica ac priuata.

Cœtum uniuersum qui nume-
rosus erat, sed ingenijs dissimilis, di-
stinxerat ueteri Attico & Romano
more in classes sex, Classes in tribus
certas, Classibus singulis pro captu in-
geniorum sua destinarat studia, quæ
assidue repetebat & urgebat citra de-
fatigationem eadem per eadem decla-
rando. Superiores classes ipse docebat,
primis aliquot annis solus, sequenti-

B 5 bus

bus cum etas & operæ creuissent, auxilio collegarum, quos asciuerat, Inferiores erudiebat per discipulos natu grandiores, quos exercere ingenia & profectus suos hac occasione uolebat, in ijs, quæ ætati puerili conueniunt, Profectiores exercebat in fundamentis doctrinæ sacræ, hæc enim præcipua cura ac diligentia inculcabat, in usu linguæ utriusq; latinæ & græcæ, & ijs artibus, quæ formandæ orationis & regendæ ratiocinationis causa traduntur. Quare & dialecticen nunq̃ mittebat, & Vergilij poëmata ac Ciceronis familiares Epistolas in manibus scholasticorum perpetuo esse uolebat, & præter has ex interuallis, Cicero- nis officia & orationes eiusdem, nonnunquam & Liuianas enarrabat, ut ad Rhetorica etiam exercitia paulatim traduceretur iuuentus. Ad græca elementa Isocratis scripta addebat & Paulinas Epistolas. Et quanquam singulis diebus, horam unam repetitioni publicæ tribueret; tamen ut acueret attentis

attentionem & diligentiam in auditoribus, semper prælectionibus miscebat examina, quæstionibus motis aut argumentis, quæ fere ex Ethica aut sacra doctrina sumebat, aut propositis sententijs, uel aliquo loco communi, quo fiebat, ut simul & dialecticarum præceptionum usum conspicerent adulescentes, & res ipsas nosse atq; intelligere consuescerent. Argumentorum & quæstionum explicationes, uel ipse iustituebat, uel exigebat ab aliquo ex auditoribus, quos cum requireret declarationes uberiores, & ex fontibus petitas, præmonebat ante publicæ prælectionis tempus. Ita in singulas etiam septimanas bina styli exercitia instituerat, alterum in oratione soluta, alterum in carmine. His tertium argumentandi addiderat, cui aderat & præerat, Thematibus in disputationem propositis.

Materiam scriptis suppeditabat aliàs sacram, aliàs Philosophicam, Sed ociosam aut ieiunam nunquam.

B 4 pta

pta quidem publice exigebat à singulis atq; inspiciebat, ut diligentiam exploraret suorum, Sed raro perlegebat, quod tempus non suppeteret Quæ uero formandi Styli causa monenda erant, ea seorsim accersitis ad se singulis, ubi commodum erat, exponere priuatim accurate, & de iisdem sæpe publice monebat.

Sed præter hanc scribendi disputandiq; & præter quotidianam latine loquendi consuetudinem, occasiones iisdem exercitijs præbebant plures aliæ constitutiones, disciplinæ causa introductæ, de quibus historia gubernationis monebit. De qua priusquam perrexero dicere, hoc dissimulare non possum, Videri mihi gubernationem tantæ multitudinis ideo etiam faciliorem illi fuisse, quod & in pauca eam contraxerat, & aptissimo ordine gradus officiorum, quibus utebatur distinxerat, Id uero singularis erat prudentiæ. Nam foelicitatem taceo, quæ prorsus erat diuina.

Vniuerso

Vniuerso enim cœtui præerat
ipsæ tanquam ἀυτοκράτωρ. Sed tot E=
phoris utebatur, ut in tanto agmine
nulli manēti in statione, & intra metas,
ullo uel loco uel tempore sui deessent
custodes atq; censores Quos ergo do=
mesticæ displicinæ ἐπιμελήτας & cus=
todes constituerat, eos œconomos:
Quos morum censores, & quasi har=
mostas inter ὁμοῦ ἀπέζας designarat,
hos Ephorbs, & inspectores: quibus
id negotij dederat, ut in conuentibus
publicis, qui lectionum, sacrorum, aut
disputationum causa fiebant, obserua=
rent contribules suos, hos quæstores
nominabat.

œconomorum munus erat cu=
rare & præstare, ut domestica quisq;
officia recte faceret. Hi cum mane
surgendum esset, tintinabuli pulsu ex=
citabant cæteros, paulo post hostiatim
circumeuntes, nondum progressos
excutebant, cæteros impellebant, ut
rite induti ablutiq; properarent ad

B 5 com=

communes preces, quas præcipua
cura ac seueritate flagitabat & urge-
bat, lidem et ad lectiones conuocabant
agmen scolasticum signo dato, & a
prandio ubi præterisset tempus quod
laxationibus animi honestis concessū
erat, conclauia perlustrabant singula,
num purgata illa essent, ut decebat,
num lecti strati essent, uestimenta ex-
terfa, suppellex munda & composita,
num ad locum & ad operas quisq;
suas redisset, Prouidebant etiam ac
præstabant, ne qui tumultuarentur,
aut compotarent, aut confabulationi-
bus intempestiuis uel musicæ exerci-
tijs alieno tempore turbarent studia
uicinorum, Somni tempore appetente
postquam preces recitatae essent,
scholæ foribus conclusis atq; obsera-
tis, eodem signo ad lectum quenquam
suum reuocabant, Cumq; de singulis
inquisiuisent hostiatim, Silentium im-
perabant, Nec citius ipsi se quieti da-
bant, quam consiluisse omnia ubiq;
animaduertissent, Horum cum plures
essent,

essent, in pluribus ac diuersis contu-
bernijs, cæteri ad unum, qui præci-
pius erat, referebant, de suæ fidei
commissis, quid fieret. Hic renuncia-
bat præceptori qui nonnunquam
Oeconomis ad erat, nonnunquam
multo post, aut in uniuersos ipse in-
quirebat, aut de ijs sciscitabatur solis,
quos de nocturnis euagationibus ac
discursionibus suspectos habebat.

Ephoris subiecti erant Dyscophori
Hi mensæ ministrabant, idq; ordine
singuli hebdomadatim faciebant.
Ephori magistri erant illius partis dis-
ciplinæ scholasticæ, quæ exigit mun-
diciem, elegantiam & modestiam in-
mensa, ac leges quæ de his præcipie-
bant exequiebantur. Cumq; gererent
munus commendatum autoritate pu-
blica, cæteri eos non minus, quam ip-
sum præceptorem reueriebantur. Hinc
sublata mensa abeuntem cuncti seque-
bantur e uestigio, nec commorari
diutius cuiquam, nec ante datum sig-
num

num licebat reuerti. Volebat autem
succinctos accumbere singulos, ut
astrictus ac velut vinctus venter mi-
nus impleretur atq; oneraretur cibi
sarcina, ingenij & valetudinis causa.

Quæstores operarum publicarum
erant ἐργασίωκται. Singulis autem tribu-
bus sui præerant quæstores, qui uni
supremo suberant ac parebant. Illi
hebdomadatim creabantur, & sese
magistratu solenniter publica oratione
abdicabant. Horum munus men-
struum erat, Ad hunc cæteri refere-
bant, Si qui ex contribulibus uel a
lectionibus uel a sacris publicis, uel
a uespertinis disputationum exerci-
tjis abfuissent. Nam ad quæstores per-
tinebat, cogere contribules, ad obe-
undas assidue ac sedulo publicas pre-
ces & lectiones, Absentes uero nota-
re atq; indicare. Themata item quæ-
stionum uel argumentorum propo-
nere, de quibus a cœna, per horæ di-
midia spacium, inter se contribules
conferebant, Vno interrogante. Si
quos

quos ex œconomis aut quæstoribus
uel negligentes esse in commisso mu-
nere, uel suis conuiuere, aut cum ijs
colludere depræhendebat, in tales ut
præuaricatores grauissime animaduer-
tebat.

Rebus sic constitutis, qui contra
leges, mores, instituta scholæ deliquere-
rat, aut contra officium fecerat, indi-
cabatur præceptori. De huius senten-
tia ad pœnam corporis aut mulctam
condemnabatur, uel a Magistratu
scholastico uocabatur in iudicium ad
dicendam causam.

De Magistratu res sic se habet.
Creabat consulem mensibus singulis e
cœtu scholastico, cui adiungebat Sena-
tores duodecim; Censores binos. Illi
Consuli causas cognoscēti assidebant,
quorum si quis aliquid admittebat in-
dignum ordine illo, Senatu moueba-
tur.

Censores Magistri erant morum
ac disciplinæ in uijs & congressibus
publicis, ut in incessu, gestu, sermone,
&

& tota corporis actione præstaretur à
scholasticis modestia ordinem decens.

Quibus uero iudicium publicum
subeundum erat, his dies dicebatur
octiduo ante, ut præmeditati accede-
rent. Non enim aut scenicum aut the-
atricum spectaculum exhibebatur, sed
res agebatur seria, cum ea, quæ publi-
cis iudicijs conuenit solennitate ac se-
ueritate. Senatus solo ac circumscripto
loco intra determinatum circum con-
sistebat, quem transcendere nemini li-
cebat. Circumstabat agmen reliquum
intentum in rem præsentem, cum ue-
recundia & modestia rei tantæ con-
ueniente. In medio agmine consistebat
Dictator perpetuus. Reus a reliquo
cætu separatus, spectante & audiente
tota corona, accusabatur. Partes accu-
satoris ipse quandoq; agebat, nonnun-
quam eas demandabat uni ex scholasti-
cis, præsertim si quid commissum erat
contra leges aut bonos mores. Reus
iussus respondere, prius enim fari non
licebat,

licebat, Si uel culpam diluisset iusta ex-
cusatione, uel agnita culpa, deprecati-
one usus, diligentiam suam oratione
probasset confessum, absoluebatur, sen-
tentias rogante consule, & quod de-
cretum erat pronunciante. Si ignauiae
index esset negligens oratio, quam
quisq; suo Marte componere oportet
bat, condemnabatur uel in leui culpa,

Magna seueritate & grauitate de-
inceps ipse dictas sententias repetebat
exaggerabat & exequiebatur Institue-
rat autem iudicia hoc potissimum con-
silio, ut adolescentes à teneris conside-
rare dignitatem ordinis politici, et ma-
gistratus ac iudicia, tanquam Dei o-
pus, reuereri consuescerent. Nam ut
pietatem erga Deum uoce doctrinae
& precum exercitijs, sic reuerentiam
erga ordinem politicum spectaculis
iudiciorum publicorum tenellis ani-
mis inseri oportere atq; infigi cense-
bat. Nec minus ei curae erat fingere
mores unicuiusq;, quam excolere pec-
tus

tus doctrina. Commemoranda hoc in loco erant & Panegyres, quas more Græciæ ueteris peculiari quadam festiuitate celebrabat. In his enim recitabantur a scholasticis orationes latinæ certatim, & coronabantur cum præconio publico, qui uicissent, ut olim in certaminibus Olympicis. Hæc spectacula animos non prorsus aut ueteranos aut a cupiditate gloriæ alienos, uehementer accendebant & incitabant. Nec dissimulanda prorsus erant corporis exercitia, quæ etsi non tam urgebat, quam permittebat, tamen spectator esse plerunq; cum aut palestra exerceretur aut cursu certaretur, atq; agilitatem uniuscuiusq; obseruare, & collaudare alacres atq; excitatos, uituperare ignauos aut distortos solebat. Sed & hæc & alia pene infinita persequi neq; temporis ratio patitur, neq; instituti est nostri.

Ad hunc modum scholam ille suam gubernauit annos plurimos. Sed in extremo actu infœlix fuit, labefactata

etata disciplina, Diaboli insidijs & im-
pulsu, & crescente petulantia ac maliz-
tia ingeniorum, fato quodam effæte
huius ac delyræ senectæ mundi, in
qua ruunt ceu impetu quodam præci-
pitata, bene constituta omnia, & colla-
buntur atq; intereunt honestæ artes
atq; disciplinæ, quidquid contra mo-
liamur atq; conemur. Accesserunt ad
domesticas calamitates mala publica.
Nam cum dissipatam seuissîma peste
scholam uix uelut fractas è naufragio
tabulas recollegisset & instaurasset, su-
bitò incendio totū conflagrauit oppi-
dum, in quo ædificia scholæ simul pe-
rierunt, sed nulli scholasticorum quid-
quam accidit. Hoc beneficium custo-
diæ sanctorum angelorum tribuebat,
à quibus inprouidum & curiosum
agmen ereptum ex circumfuso incen-
dio ac mirandis modis seruatum esset.

Post eam cladem quam grauissi-
me tulit, cum agmine scholastico se-
cessit in exilium, in quo dum occupa-

C

tur

tur colligendis sumptibus ad ædificia
partim renouanda, partim farcienda,
sed de assiduis operis scholasticis nihil
tamen remittit, fractus ante ætate ac
laboribus, & recentibus doloribus &
curis magis languefactus, opprimitur
subita Apoplexia inter docendum,
cum enarrare cœpisset Psalmum 23.
Dominus pastor meus est, 6. Calenda
rum Maij. Anno 1556. postquam
annum attigisset sexagesimum septi-
mum.

Hoc exitu uitam cœlibem & in-
nocentem in terris clausit Troces-
dorffius, anima cum Psalmi precatio-
ne emissa, & Deo conditori reddita,
inter sanctissima opera uocationis.
Congruit in eum uerissimè Encomi-
um, quo ornasse Epicharmum scribitur
antiquitas, πολλά γὰρ πότῳ ζῶα
παῖσι εἶπε γήσιμα, μεγάλα, χάρις αὐτῶ,
Quare cum in Ecclesiam extent meri-
ta eius præclara & plurima, & totus
uitæ cursus seruiert gloriæ Dei, &
communi utilitati, agnoscamus eum
fuisse

fuisse organum salutare, excitatum & gubernatum diuinitus ad has operas, quæ rudem adolescentiam deduxerunt ad agnitionem Dei & aliarum rerum bonarum, atq; accenderunt pietatis & uirtutis studia.

Agamus ergo Deo gratias quod & talem dederit Ecclesiæ Doctorem, & labores eius gubernarit ac fortunarit, ut essent salutare multo. Petamus etiam ardentibus uotis, ut tales multos suppeditet uiros, quorum ministerio, & Ecclesia colligatur inter nos, celebratura ipsum in tota æternitate, & conseruentur necessaria studia doctrinarum.

Te ergo omnipotens, æterne, uere Deus, æterne pater Domini nostri Iesu Christi oro, ut serues & protegas Ecclesias in his terris, nec sinas extingui lucem doctrinarum, aut uastationes effici bellis ciuilibus uel externis, per & propter filium tuum Dominum nostrum I E S U M

CHRISTVM, Amen.

COMMENDATIO

M. SEBASTIANI THEODORICI
AD DECANVM.

SPECTABILIS D. Decane, procancel-
larie dignissime, uel unus, de quo
uerba fecisti Trocedorffius exemplo
est, quod & quantis ornatum uirtuti-
bus, & quibus adminiculis ac præsi-
dijs alijs oporteat esse instructum
eum, qui adolescentum debet forma-
re ingenia, & fingere ac regere mores,
& quantum talis uiri labores confe-
rant ac præstent communi homi-
num societati, quanquam pene nullius
est munus atq; professio contemptior
inter homines. Deniq; quam necessa-
ria sint scholæ & literarum studia. Vt
magna legum & doctrinarum, mag-
na scholasticę uite, quanquam umbra-
tilis, & militiæ similitudo est, ita non
minus doctori in schola, quam aut gu-
bernatori, in publica, aut duci bono in
acie, opus est, præter Repræsida mul-
tarum rerum, dexteritate quadam iu-
dicij

dicij ac sagacitate, eruditione, prudentia, quodam animi robore atq; constantia in uocationis operis urgendis, in perferendis iniurijs ac molestijs, quæ obijciuntur infinitæ, atq; in contemnenda ingratitude, tollerantia laborum, uigilantia ac sedulitate, & præter hæc, autoritate & felicitate singulari, quæ cum conferantur & gubernentur diuinitus ut recte dixisti, precatione etiã assidua atq; ardente opus est, qua à Deo petantur & expectentur successus. Recte Plato & iustos esse philosophos asserit, etsi enim ad reipublicæ administrationem non accedunt; tamen cum iusticia sit suum quenque officium facere, & fructum eius officij suo loco conferre ad communem salutem generis humani, id maxime faciunt philosophi & doctores in scholis, qui religiones, rerum naturalium causas, omniũ honestorum officiorum leges inquirunt & explicant, & has res diuinas cæteris imperant, qui artes illustrant, mandant li-

teris res gestas, enarrant historias,
præparant ingenia, ad alias artes ma-
iores, ad Ecclesiam, ad rempublicam.
Non gessit magistratus Isocrates, sed
consilijs suis gubernauit Imperatorem
laudatissimum Timotheum, & for-
mauit multorum ingenia, qui postea
in republica principes extiterunt. Nec
magis de uita hominum meritus est
Aeschines orator quam Aristoteles,
qui etsi nec magistratus gessit, nec cau-
sas egit: tamen Alexandrum, & mul-
tos alios principes docuit sapientiam,
& finxit ac assuefecit ad iusticiam &
beneficentiam. Errant qui ad sti-
uam nasci, aut in stabulis educari, uel
gubernatores uel duces bonos ac sa-
pientes credunt. Errant qui retineri ac
defendi pacem ac tranquillitatem pub-
licam putant sola militarium consilio-
rum & uirtutis bellicæ ac manuum
promptitudine. Sed qui utrunq; con-
iunxit, qui est. Ἀμφότερον, δεραπὼρ μὲν
ἐνναλίοιο θεόιο, καὶ μισᾶν ἐρατᾶν δῶρον
ἐπισάμεν. Et qui Marte ualet, musæ-
rum

rum & munere præstat, Quales fuerunt Monarchæ omni tempore, qui imperia constituerunt, Cyrus, Alexander, Cæsar, Carolus Magnus : hic excellit. Maior tamen politicæ sapientiæ quam bellicæ uirtutis laus est, quod potior pacis quam belli cura esse debet. Recte Euripides coronandos censet sapientes & iustos, non qui bella attrahere aut accendere, sed dirimere ac sopire norunt, Ἄνδρες inquit ἐχρήρη σοφούς τε καὶ ἀγαθούς, φύλλοις σεφέσθαι, χ' ὥστις ἠγέται πόλις, κάλλισα σωφρώων καὶ δίκαιων ἄνδρων, ὅσις γε μύθων ἐργὴ ἀπαλλάσσει κακά, μαχὰς τ' ἀφαιρώων καὶ σάσεις, τοῖα πάντα γὰρ πόλις τὲ πάσῃ καὶ πάσι μ' ἔλλησι, καλὰ. Oportet inquit uirum sapientem & bonum coronare frondibus talis sit gubernator ciuitatis, moderatus & iustus, qui consilijs res perniciosas auertere & bella ac seditiones tollere nouit. Hæc enim & ciuitati omni & toti Græciæ salutaria sunt.

Harum autem rerum initia, fundamenta, nerui, adferuntur ad rempublicam,

publicam, non ex stabulis, sed ex
scholis. Etsi autem educati extra scho-
las homines efferi plæruncq̃ non so-
lum contemnunt, sed etiam crudeliter
oderunt literas, tanquam uincula sua-
rum cupiditatum, tamen horum iu-
dicijs non moueamur, plus ualeat
apud bonos dignitas literarum, &
publica utilitas quam iniqua Centau-
rorum iudicia, quam odia Tyranno-
rum. Veneremur & magnificiamus
scholas tanquam seminaria Ecclesiæ
& reipublicæ, & fideles ac felices scho-
larum gubernatores colamus tan-
quam organa salutaria, missa diuini-
tus ad conseruationem ac propagatio-
nem rerum maximarum in genere
humano. Cui rei cum seruiat etiam
hæc in scholis consuetudo, qua idoneis
tribuuntur testimonia publica, de hac
etiam reuerenter sentiamus & religio-
se eam conseruemus ac tueamur. Cum
autem hisce diebus explorata sit &
comprobata a collegio nostro erudi-
tio horum triginta octo honestorum
& do-

& doctorum uirorum, sitq; decretum
ut ornentur publico testimonio do-
ctrinae, tibi eos diligenter commendo
petoq; collegij nostri nomine, ut au-
toritate publica, qua in praesentia fun-
geris crees & renuncies eos liberalis-
um artium & philosophiae magistros,
Quo beneficio & collegium nostrum
& candidatos ipsos tibi in perpetuum
deuincies. Oro autem Deum aeternum
patrem Domini nostri Iesu Christi, ut
totum cursum uitae ipsorum ita gu-
bernet, ut seruiat gloriae ipsius & salu-
ti communi generis humani. Regat
etiam ac protegat hos alueolos nos-
tros, ne uel externis uel dome-
sticis bellis aut docentium
dissidijs turbentur.

D I X I.

C 5 RE

RESPONSIO.

DOCTISSIME domine Magister Sebastiane, Collega & amice colende, si dignitatem ordinis scholastici, & huius nostræ militiæ literariæ multi in hunc modum considerarent, diligentius sese ad scholarum gubernationem præpararent. Certum est enim non bene iactis primis fundamentis omne reliquum quod superstruitur fragile esse atq; caducum, sed ut in hac parte peccetur in culpa est sepiissime uel negligentia, uel inscitia ac ruditas præceptorum. Qua de re, non instituum hoc in loco querelam, quia de his nostris candidatis, secus iudico, de quibus spem concepi non dubiam, magno usu, eos atq; ornamento scholis, Ecclesiæ ac Reipublicæ futuros esse.

Quapropter faueo honoribus ac dignitati eorum, ac libenter tuæ petitioni assentior.

Quod ergo fœlix faustumq; sit

012 V 092 39
& Ecclesie Christi ac Reipublice salute, ego autoritate publica, qua in presentia fungor, Vos triginta octo honestos & doctos viros liberalium artium, & Philosophiae magistros creo & creatos renuntio: In nomine Patris & filii & Spiritus sancti. Et attribuo vobis omnia ornamenta & privilegia quibus hic ordo à summis Principibus singulari consilio ornatus est.

DIXI.

QVÆSTIO PROPOSITA.

QVOD iubeor facere, ut dicam aliquid hoc loco & tempore, in eo me studium & morigerationem meam probare decet clarissimis viris Dominis Præceptoribus nostris. Hoc igitur officium meum ut approbent, & conatus tenuitatis meae ut benigne ferant cum ea, qua par est submissione, ueneratione, atque diligentia singulos & uniuersos oro, qui ad hanc Scholasticam festiuitatem conuenerunt.

Cum autem in talibus renuntiationibus

bus

bus quæstiones proponi soleant, de re-
bus bonis & utilibus, quæ explicen-
tur : in præsentia de quodam capite
quæremus ex ijs, quæ hodie coniun-
ctionem Ecclesiæ nostrarum con-
uellunt : Recte ne doceatur Nullam
esse Voluntatis humanæ Actionem in
conuersione ad Deum : Sed hanc tan-
tum habere se, ut subiectum patiens,
& quidem repugnans Deo, Ideoq;
expectandum ei esse donec diuinitus
ad credendum cogatur ? Ac primum
recito argumentum, quo potissimum
moueri audio anhelos illos Diuinorū
impulsuum captatores : Peccatum he-
rens in natura corrupta non solum est
σέπκσις illius Rectitudinis ac conformi-
tatis cum Deo, quæ in creatione ho-
mini insita fuit : Sed est in toto subie-
cto horribilis destructio & omnium
Virium hominis *ἀδυναμία* summa : In
mente & priuatio est lucis recte agnos-
centis Deum, & accessit insuper hor-
ribilis caligo, & multi tristes neui alij :
In uoluntate & priuatio est conformi-
tatis

tatis cum Deo & accessit horrenda
confusio illius harmoniæ, quæ antea fu-
erant dulcissima: In corde facta est
ἀταξία & confusio appetitionum in-
narrabilis, sicuti Paulus describens
hæc uulnera, utitur tristissima uoce,
qua tanquam fulmine perterrefactos
cohorrescere nos oportebat: Sensus
carnis inimicitia est aduersus Deum,
nec subijcitur legi Dei, ac ne potest
quidem.

Talis cum sit natura hominum,
non est consentaneum aliquam eius
actionem in conuersione esse posse,
nisi à Deo impulsam sit uoluntas, ut crea-
dat uerbo & Deo obediat.

Hoc speciosum argumentum præ-
cipuum esse uideo, quo tuentur se illi
diuinorum impulsuum & coactionis
defensores, ac concessa aliqua uolun-
tatis actione in apprehendendo uerbo,
extenuari peccatum inquit & de-
prauari terribile illud fulmen Pauli,
quod rigidissimè illi expositum uol-
lunt, Sed ut dubitem de Argumento
hæc

hæc causa est. Non est quidem exte-
nuandum peccatum, & deprauatio
hærens in natura, quia tristissima sunt
omnia, de quibus loquitur argumen-
tum, eaq̃ eiusmodi ut nullis humanis
uiribus, nullo quantumuis difficili
ac laborioso conatu tolli possint; Sed
tamen à coactione illa & mora expe-
ctante diuinos impulsus abhorre-
re pias mentes iustissimum est, quia in-
numerabilia sunt mandata, quæ seue-
rissimè præcipiunt Credi Verbo pro-
missionis nobis tradito, Hæc omnia
prorsus essent inania, si adflatus de
Cœlo expectandi sunt, quibus ad cre-
dendum cogaris.

Sed Sophisticen vniuersam, qua
se Enthusiastæ hac in causa inuoluunt
ætas nostra comprehendere non po-
test, Ideo oppono absurda, quæ coa-
ctionem sequuntur horribilia, & sunt
aliquanto conspectiora, q̃ ut ullo So-
phistices inuolucro tegi possint. Primū
enim confirmatur prophanitas maxi-
mæ multitudinis, quæ hoc prætextu se
tuebitur

tuebitur, quod expectet raptus etiam si
furoribus omnibus indulgeat, postea
remoratur conuersionem etiam in his
qui non sunt prorsus ἀθεοι aut prophas
ni: Extinguit & consolationem Euang
lij propriam, & abducit Mentem a uerbo
Dei ad quærendam puritatem pro
priam, quam isti specioso titulo motu
um diuinorum ornant, cum fides ac
cedat ad Deum innixa uerbo Dei, non
motibus diuinis, aut puritati propriæ.
Postremo confirmat dubitationem
prohibitam mandatis innumerabili
bus, quale hoc est I. Iohannis 4. Qui
non credit Deo, mendacem eum facit.

Hæc omnia cum sint manifestis
sima, abhorreo toto pectore ab illa ex
pectatione coactionis, ac regulam ue
ram esse iudico, quam Ecclesiæ nostræ
tradunt: Audientes uocem uerbi Dei
Legis & Euangelij uelimus obedi
entiam, & petamus auxilium. Hoc pos
se hominem, qui sanatur uerbo, non
dubito, & sic fit conuersio & non ali
ter

ter, sicut in Apocalypsi dicitur: Sto ad ostium & pulso, si quis audit uocem meam & aperit ianuam, ingrediar ad eum, & Iohannis 6. Qui audit a me, & discit, hic uenit ad me. Sed fateor me hanc de tantis rebus quaestionem non posse explicare: Ideo oro Reuerendum & clarissimum uirum D. Doctorem Paulum Crellium, ut me & alios doceat, & fundamenta explicationis monstret.

RESPONSIO.

SAEPE testati sumus, & testamur, amplecti ac retinere nos doctrinam de omnibus fidei Christianae Articulis integram & incorruptam. Et non intelligere hanc aliter, quam sicut uoce diuina traditur & enarratur. Et constanter perseuerare nos in sententia orthodoxa, exposita ac comprehensa in Confessione Augustae exhibitae Imperatori Carolo Anno 1530.

Ad

Ad quam & uos nunc obligati estis
omnes ac singuli, Ac Deo iuuante sen-
tentiam & Confessionem hanc nunquā
in uita nostra abiiciemus aut defere-
mus. Sed quid his testificationibus no-
stris proficiamus, aut profecerint haec
nunc patres ac praecipitores nostri charis-
simi quaestio ostēdit quam proposuisti,
de qua vna nūc acerbissime & atrocis-
sime accusamur ab ijs, qui ex Ecclesia-
rum nostrarum sinu egressi, & sine
culpa nostra hostes nobis facti sunt
ἄσπονδοι & implacabiles. Nec obscu-
rum est quanto illa conatu ac uehe-
mentia, & olim agitata sit, & nunc pro-
pugnetur. Cumquē non desinant nos
propter hanc criminari ac traducere a-
trocissime Enthusiastæ ac Sycophantæ
ελακτικοὶ non moleste fero de hac ipsa
quæri à te, Ac sententiam de ea nostrā
quam plurimis notam esse, ac sæpe re-
peti, & necessarium, & vtile esse iudi-
co, ad refutandam, aut leniendam, certē
apud bonos & intelligentes crimina-
tionum illarum malevolentiam & a-

D cerbis

cerbitatem quibus passim deforma-
mur. Etsi simul uideo non posse hoc
& loco & tempore causam totam ita
exponi, quemadmodum magnitudo
eius requirit.

Ac primum omnium asseuera-
tionem, de qua initio dixi, repeto ite-
rum, constanter nos amplecti ac reti-
nere Confessionis Augustanae senten-
tiam, cum de reliquis Articulis omni-
bus, tum de hoc ipso, cuius a te in
quaestione mentio facta est. Ac uera-
me dicere testaturos spero honesto-
rum & piorum omnium oculos qui
scripta Praeceptorum nostrorum le-
gunt ac legerunt. Et uos omnes, qui
in Schola & Templo docentes nos au-
ditis.

Nequaquam Pelagiani aut Mo-
nachi sumus, qui peccatum Originis
& illa tristia mala, quae lapsum primo-
rum hominum secuta sunt, extenua-
mus aut contemnimus; Sed miseria-
rum & malorum molem maiorem &
tristiore esse adfirmamus, quam que
ullius

ullius hominis aut etiam Angeli sapi-
entia & eloquentia comprehendí &
exprimi possit.

Itaq; argumenti illius, quod reci-
tasti, & rectè iudicas præcipuum ac
summum esse eorum, qui nos accus-
sant ac criminantur: Eius inquam ex-
aggeratio tragica, qua passim utun-
tur, nobis non erat opponenda, sed
Pelagianis & Monachis. Nequaquam
enim dicimus aut sentimus peccatum
Originis tantum Reatum esse propter
Adæ lapsum, Nec, ut Monachi, tene-
bras tristissimas in mente, auersionem
& ἀταξίαν in uoluntate & corde, dici-
mus poenas tantum esse peccati Ori-
ginis, nec esse res pugnantes cum Le-
ge Dei. Sed certò eas & poenas primi
lapsus, & peccata in singulis nascenti-
bus esse adfirmamus. Nullo etiam
modo imaginamur, hoc tantum in na-
tura humana malum, & in omnes ho-
mines propagatum morbum, esse in
hac uita instar accidentis separabilis,
quod à natura hominis nostro arbitrio

D ij trio

trio & nostris uiribus, tolli ac separari possit, ut passim Nos Sycophantæ illi falsè derident, inculcatione amissæ imaginis Dei, quam inquit non fuisse instar Coronæ, quæ capiti uirginis pro arbitrio imponitur aut adimitur.

Meminimus nos quoq̃, quod Augustinus imaginem Dei intelligat de ipsa substantia animæ, mentis, & uoluntatis, nec reprehendimus hanc sententiam. Sed complectimur nos cum substantia & ipsa dona, seu ut usitate nominant, uirtutes in singulis animæ potentijs, congruentes cum mente diuina: In mente lucem de Deo & noticiam legis, & firmam assensionem acquiescentem in Deo. In uoluntate & corde rectitudinem ac conformitatem cum uoluntate Dei, & copulationem omnium uirtutum, Et deniq̃ libertatem uoluntatis talem, quæ sine ulla contumacia inferiorum uirium poterat Legi Dei obedire.

Hæc dona omnia complectimur
appellamus

appellatione imaginis, sicuti & Paulus
imaginem non de sola deprauata sub-
stantia intelligit, sed de ea, in qua lu-
cent uirtutes, congruentes cum mente
diuina.

Illa uero dona fuisse ab ipsa sub-
stantia animæ, mentis & uoluntatis
distincta & separabilia, lapsus osten-
dit, quo dona illa amissa sunt manente
ac retenta animæ, mentis & uoluntatis
substantia. Huius autem, ut naturæ in-
telligentis & liberæ, cum aliæ sint acti-
ones, effectiones & motus, quam cor-
porum aut rerum brutarum, aut alia-
rum quarumcunq̃, sine iudicio & de-
liberatione, naturaliter & uniformi-
ter tantum agentium, Nequaquam
sequitur simpliciter, propter depraua-
tionem, quæ accessit, conuersionem
hominis esse tanquam trunci ociosi,
aut repugnantis & inuiti. Nec enim
cohærent illa: amissa est in potentijs
animæ similitudo & conformitas cum
Deo: Ergo nullæ sunt harum actiones
effectiones ac motus. Item conuerti-

D 3 tur

tur homo lapsus ac peccati labe cor-
ruptus, ergo repugnans conuertitur.
Distincta enim & diuersa cum sint,
morbi & peccati originalis Locus, ut
sic loquar, seu subiectum ipsum ha-
bens actiones sibi proprias ac peculia-
res, in quo subiecto hæret malum, &
deinde morbus ipse, seu defectus in
subiecto, propter quem subiectum res-
iicitur, ut aliud sunt rudera seu partes
ædificij dissipati, Aliud ipsa ædificij seu
formæ destructio ac dissipatio. Item
ut aliud est membrum in corpore ho-
minis, aliud morbus aut uulnus in
membro hærens. Sic inquam cum dis-
tincta sint, peccatum, & summæ po-
tentix hominis, in quibus peccatum
esse dicimus, prudenter retinendum
erat hoc discrimen, & considerandum,
quomodo naturæ deprauatæ & inquis-
natæ fiat sanatio & instauratio.

Nam noticiæ nouæ, quæ de Deo,
de iudicio Dei aduersus peccatum, &
rursus de misericordia eius, uniuersa

liter

liter & gratuito recipiente ad filium
confugientes, & alia similes, in mente
accenduntur per uerbum & Spiritum
sanctum, non sic imprimuntur men-
ti, ut ceræ sigillum imprimitur, aut ut
radij solares in dolium sparguntur, aut
parti corporis stigma aliquod inuris-
tur, sed accenduntur eo modo, qui na-
turæ & actionibus mentis competit,
& proprius est ex creatione. Et
cum accensæ sunt, non sic in men-
te retinentur aut manent, quem-
admodum uinum in dolium infusum
retinetur, aut ut in corpore cicatrix
& uestigia ex uulnere, aut in usto stig-
mate manent, Sed ut accensæ sunt,
ita manent ac retinentur in mentibus,
eo modo, qui actionibus menti com-
petentibus & proprijs congruit. Ita
cum in uoluntate & corde serius &
uerus timor Dei, cum fiducia miseri-
cordiæ non simulata, cum ardens dile-
ctio Dei, cum lætitia in Deo, cum spes
patientia, aut alia uirtutes, accendun-
tur; Non fit hoc, ut si ceram manu

D 4 tractes

tractes & liquefacias, aut ut herbæ & medicamenta humores in corpore trahunt, aut ut corpora igne calefiunt ut frigore obrigescent. Multo minus ita hæc fiunt, ac si lignum nodosum & distortum, sculptor quispiam formet, Aut Eques recalcitrantem & furentem equum frenis & calcaribus mansuefaciat, Sed ut de prima & sūma animæ potentia, de mēte & intellectu, dictum est, Ita hic quoq; in uoluntate & corde conuersio illa & regeneratio & noua immutatio, fit eo modo & ordine, qui actionibus & motibus uoluntatis & cordis proprius est, quicq; in hac quamuis deprauata, & peccato corrupta, atq; inquinata natura, tanquam Dei opus ex prima creatione reliquus est,

Ac quæ sint illæ actiones, effectiones & motus, mentis, uoluntatis & cordis proprii & naturales, non ex physica tantum doctrina: Sed multis diuinis testimonijs, ostendere ac demon-

monstrare facile esset, nisi & loci huius
& temporis habenda esset ratio.

Perspicue igitur, quid de modo
conuersionis & sanationis naturæ nos-
stræ statuamus, argumento & quæ-
stioni tuæ respondeo. Nequaquam
miserrimæ naturæ nostræ, aut uolun-
tatis uiribus, seu, ut uulgo loqui so-
lent, libero hominis arbitrio, hanc ma-
gnam & excellentem dignitatem tri-
buimus, quod suis uiribus possit se
adplicare ad gratiam, Imò hoc non
tribuimus, quod minus est, quod
mens & uoluntas non renata, suis ui-
ribus, sine Spiritu sancto possit assenti-
ri promissioni Euangelij, aut inchoare
interiorem obedientiam, placentem
Deo. Nequaquam sumus Pelagiani,
qui finxerunt, nihil esse peccatum ori-
ginis, & posse hominem, uiribus na-
turalibus, sine Spiritu sancto, si uelit,
legi Dei satisfacere, interiore & exte-
riore obedientia.

Expresse damnamus Pelagianos
, & abhorremus ab his blasphemias

D 5 mijs

mñs contumeliosis in filium Dei & Spiritum sanctum, & delentibus ue-
ram doctrinam de lege, de peccato, de
gratia & de beneficijs diuinis, quæ per
Filium & Spiritum Sanctum nobis
exhibentur. Amplectimur toto pe-
ctore uocem Filij Dei: Si uos Filius
liberauerit uere liberi eritis, Et Pauli
dicta: Qui Spiritu Dei ducuntur hi
sunt Filij Dei. Item, Si quis Spiritum
Christi non habet hic non est eius, &
Deo gratias agimus pro his summis
bonis, pro donato Filio & Spiritu
sancto.

Res maiores sunt tollere peccat-
um & mortem, quam quæ uiribus
humanis, aut libero Arbitrio non re-
natorum sine Euangelio & sine Spiritu
sancto tribui possint. Talis enim seu
libertas seu facultas, si adhuc superes-
set in natura hominum non renato-
rum, quid opus esset Euangelio, filio
Dei, aut Spiritu sancto. Itaq; & adfir-
matiuam hanc nos amplecti ac retine-
re, diserte & sancte testamur. Solius
Dei

Dei beneficium esse, non nostrarum
uirium aut nostræ uoluntatis, quod
conuertimur, sanamur & regenera-
mur. Quod à tristissima seruitute pec-
cati & mortis per Filium & Spiritum
sanctum liberamur, Quod accenditur
in mentibus nostris, lux recte agnos-
cens Deum, firma assensio, uera fides,
uerus timor Dei, ardens & serua dile-
ctio Dei, & reliqua obedientia.

Ita uero utrunquē adfirmamus, ne
hac asseueratione deleamus aut de-
struamus, quæ in natura hominum,
admiranda sapientia & inenarrabili
bonitate Dei, non solum creata, sed
etiam post tristissimum lapsum relicta
sunt, ac quid intelligamus iam dixi-
mus, ipsam uidelicet mētis, uoluntatis
& cordis in homine substantiam. Item
actiones, effectiones, & motus harum
potentiarum proprias. Quod ut fa-
ciamus, hac grauissima & maxime
necessaria ratione mouemur, quod
Deus uult doceri Homines, Et
hoc

hoc modo solo, & non aliter, uult re-
generare, sanare & conuertere Homi-
nes, imo uult homines ordiri conso-
lationem, & conuersionis certitudi-
nem, non a regenerationis aut reno-
uationis sensu, non uult homines pro-
nunciare de se aut de uoluntate sua,
secundum lucem illam nouam à se in
mentibus accensam ac fulgentem, non
secundum qualitates seu motus nouos
in uoluntate & corde, non secundum
lætitiæ ac consolationis sensum, seu
paruum, seu magnum, sed iuxta so-
lum uerbum à se propositum, quod
uult audiri, legi, cogitari & accipi fide.

H A E C cum sint certissima &
indubitata, & in lectione, auditione
ac cogitatione uerbi, in quærenda con-
solatione à uerbo proposita, profecto
homo non sit truncus, non possunt ille
ut sic nominè, naturales & congenitæ
omnibus, mentis, uoluntatis & cordis
actiones & motus quantumuis depra-
uati, inquinati & languefacti labe ori-
ginali, deleri aut tolli ex natura. Et
cum

cum sint illa in natura reliqua, nequaquam dici potest, nec congruit secum in explicatione, conuerti hominē tanquam truncum ociosum, multo uero minus dici potest, conuerti inuitum & repugnantem.

Nihil hæc de impressione No-
uitatis (nam hoc uerbo utuntur illi
præstigiatores,) imaginatio differt à
Monachorum somnio, de iusticia seu
gratia infusa, aut gratis data, & præ-
parante ac formante hominem ad ac-
cipiendam gratiam, gratum postea fa-
cientem, ut de congruo & condigno
homo iustificetur. Nam etsi mollissi-
me hæc paradoxa interpreteris, Intel-
ligi ea omnia, quæ de pure passiuâ
& quidem repugnantium conuer-
sione disputent, tanquam de alieno
& donato beneficio, quod nostris uis-
ribus non acquiratur, tamen nondum
hoc dicitur, de quo Paulus & Ecclesiæ
nostræ contendunt. Quomodo do-
natum beneficium accipiatur & qua
in re uoluntas, accipiens id, acquiescat,
unde

unde item certitudo sit, de qua maxime pauidæ & perterrefactæ mentes in ueris doloribus disputant.

Hic Paulus & Ecclesiæ nostræ multo aliter mentes erudiunt, beneficium inquit alienum & gratuitum esse, quod per & propter Filium Dei mediatorem recipimur, sed hoc ea conditione propositum ac promissum esse, ut fide accipiatur. Proponunt ergo pauefactis mentibus cum promissiones uniuersales, tum mandatum omnium summum, quo præcipitur, ut omnes & singuli propria fide oblatum beneficium accipiant, ut uerbum auditum, lectum & cogitatum non abijciant, non aspernentur, ut non indulgeant dubitationi aut diffidentia contra uerbum. Hoc cum faciunt hi qui ea ætate sunt ut doceri possint, non dubitant Ecclesiæ nostræ tales certo accipere promissum beneficium, & accipere id uolentes, non coactos. Accipere autem non liberi Arbitrii aut uolunt

uoluntatis uiribus aut merito, sed ut
donum Dei per Filium & Spiritum
sanctum, uoce Euangelij lecta, audita,
cogitata, efficacis.

Hanc ergo Euangelij uocem
proponimus mentibus pauefactis &
trepidantibus. Et ab hac ordiri eos
processum uniuersum conuersionis,
regenerationis, iustificationis & salua-
tionis iubemus. In hac ipsa uoce etiam
acquiescendum, atq; inde petendam
esse certitudinem docemus. Nequa-
quam offundimus pavidis mentibus
hoc quasi spectrum, se audiendo, legen-
do & cogitando uerbo, aut recitandis
in inuocatione precibus, non alio cum
fructu occupari aut fatigari, quam
olim Iudæi occupati fuerint suarum
traditionum obseruatione, aut non fa-
cere opus melius aut fructuosius,
quam βαπτολογοί. Monachi & Monia-
les, qui in templis libros, sacros ut uer-
ba & sonos non intellectos, demura-
murent. Sed iubemus anxias men-
tes pronunciare & statuere de Deo
iuxta

iuxta uerbum & promissionem Euan-
gelij gratuitam & uniuersalem, quam
affirmamus cum Paulo potentiam
Dei esse ad salutem omni credenti.
Non iubemus statuere, ut Monachi
& hi Enthusiastæ noui, secundum lux-
cis aut nouitatis infusæ uel impressæ
sensum, seu paruum, seu magnum, seu
ardentem, seu languidum. Hunc enim
sensum, qui Spiritus sancti opus est,
affirmamus non anteuertere aut præ-
cedere cogitationem & acceptatio-
nem uerbi, sed sequi certo & indubi-
tate, quodocumq; mens in uerbo ac-
quiescit, & eo se sustentat. Nam pro-
cessus diuinus dissimilis est physicis &
humanis processibus. Medicus nihil
adfirmat de remedij efficacia, nisi pri-
us facto experimento: At uox diuina
iubet homines pronunciare iuxta uer-
bum, & accedere ad Deum innixos
uerbo, Postea sequi efficaciam & sen-
sum consolationis dicit. Sicut hæc om-
nia Regula breuissima & dulcissima
complexus est Paulus Rom: 4. Ideo
ex fide

ex fide gratis, ut sit firma promissio.
Item Rom. 10. Ex auditu fides est, au-
ditus per uerbum Dei.

Nec præstigiæ illæ, de trunco &
impressione nouitatis, refutari me-
lius aut rectius possunt, quam simpli-
citer opposito mandato hoc summo
& immoto, quod à uerbo ordiendum
& eo solo ad Deum accedendum est,
a quo cum abduçant homines hæc pa-
radoxæ portentosa de trunco & de re-
pugnantia, ad imaginationem ali-
am, de quærendis nouis in mente,
uoluntate & corde motibus impres-
sis, ut loquuntur, diuinitus, euer-
tunt ac deleri omnem Fidei & consolationis
certitudinem non dubium est.

De repugnantia uero etiam con-
uersorum quam nihilo pertinacius
propugnant, una est perspicua respon-
sio. Cum intelligamus conuersionem,
non de uno tantum momento, aut de
mutilo atq; imperfecto initio, sed duobus

E bus

bus eam terminis includamus, Termino uidelicet, à quo, & ad quem, ut discernere conuersum & non conuersum possimus, Eamque assiduo & continue exercendam esse, & certo exerceri in inuocatione uera dicamus, imo cum uices & incrementa eius sint, non fingimus hunc conuersum esse, in quo reliquiae peccati, ita Spiritui & legi mentis repugnant, ut ipsae regnent & captiuum hominem abripiant, ad executendam fidem & lapsus contra conscientiam. Sed in quo haec ipsae reliquiae contumaciter Spiritui aduersantes, à Spiritu mortificantur & sepe liuntur, ne regnent aut dominantur. Sed ut regnet Filius Dei & spiritus sanctus, per uerbum in renato & conuerso habitans, Et ut uita conformis esse incipiat motibus, & efficaciam filij & Spiritu sancti, iuxta dicta Pauli: Qui spiritu Dei ducuntur, hi sunt filij Dei, si actiones carnis spiritu mortificaueritis, uiuetis, Item mente seruo legi Dei &c. Itaque propter multiplicem

cem

cem ambiguitatem neutrum horum
paradoxorum recipimus, conuerti ho-
minem repugnantem, aut habere se
hominem in conuersione, & post con-
uersionem repugnatuē & hostiliter
erga Deum. Nam etsi caro aliqua-
tenus adhuc repugnat & aduersatur
spiritui, tamen non sequitur a dicto se-
cundum quid ad dictum simpliciter,
homo conuersus repugnat &c.

Sed abrumpo hæc $\delta\upsilon\sigma\phi\eta\mu\alpha$, Et
prolixiorē totius controuersię ex-
plicationem alijs relinquo, & oro Fi-
lium Dei, fontem lucis & sapientię
omnis, ut clementer nos regat,
doceat, & certamina docen-
tium sanet & tollat,
Amen.

E 2 BAL

BALDASAR RHAVV,
SILESIVS, LIBERALIVM ARTIVM
Magister. Decanus communitatis studij bo-
narum disciplinarum atq; artium,
in Academia Viteber-
genfi, S.P.D.

NAm quid fata parāt cū te quoq; maxime uatū
Quo neq; erat maior donis, nec celsior ibat
Haud ficta pietate animi, laudemq; ferebat
Corporis in cultu, mensæq; in paupere uictu,
Qui uerum digito monstraſti gentibus Agnum
Sanguine qui malefacta luens & gestat, & aufert
Te quoq; cū tantis insignem ac talibus ausis
Fors illaudati malèſuada libido Tyranni
Multaret letho, & rosea ceruice reuulſum
Filia lance ferens caput inter fercula menſæ
Ad cytharæ numeros iticundè membra moueret.
Hei talin? decuit ſuperos te opponere monſtro
Tot clarum factis ingentibus? an tua quisquam
Dona animo reputans, & contrà triſtia cernens
Fata tua, immeritumq; odium, miſeramq; ruinam,
Temperet à lacrymis, aut, qui mortalia cælo
Facta regat, putet eſſe Deum? ceu ſepè uidemus
Affluere indignos opibus, uotoq; potiri,
At contrà egregios animi, & meliora merentes
Omnibus ærumnis affectos exigere æuum
Ut uite hos odium teneat, lucisq; uidendæ,

Et

Et sibi consciscant mœrenti pectore lethum.
Tentat enim mentes, atq; exest anxius angor
Ecquæ fortè Dei nobis æterna potestas
Sit, uarios casus quæ iusta lance ministret.
Ergo sæpè malis oppressi in pectore, Numen
Iniusti insimulant, & sydera tristibus implent
Questibus: O semper uotis contraria nostris
Fata Deum: Si nos cœlum sperare iubemur,
Cum sæpè hunc tenuem uitæ mortalis honorem
Quem uigil extuderat nobis sollertia rerum
Non prohibente Deo momento effundimus uno.

Atq; hæc sensa quidem magni uelut Arietis ictu
Sæpè hominū illidunt mentes, quatiuntq; fragore,
Ni benè muniti sancto uelut aggere uerbi
Scirēt, quid moueat superos, quādo agmina sancta
Agminis & sancti ciues, plerunq; ruinis
Inuolui, & fato mergi patiuntur acerbo
Indignum, & nil tale sua uirtute merentes.

Talis in exemplo est sacra de stirpe creatus
Abiadæ, quo non uatum præstantior alter
Extitit, aut unquam lucis prouenit in auras,
Hanc Christo faciente fidem, cui nullus in ore
Ambiguo dolus, & uani non conscia lingua
Verborum sed certa fides: tamen occidit unā
Flos hominum, uatumq; decus, qui præuius ibat
Doctrinæ in cursu, ceu Phæbo discolor Eos
Manè nouo prætentat iter, tenebrasq; repellit,
Nec sua eum texit pietas: Etiam sua Christum

Fata uocant, tandemq; truci fit præda Pilato.
Scilicet id saperis uision est, per mille pericla
Tendere ad æternos diuinæ lucis honores,
Vnde uitam roseo signauit sanguine Christus
Quâ penetrare datur, superasq; euadere ad arces
Multis sacros ortus tanti præcuntia uatis
Signa, fore illustrem fama, fatisq; docebant.
Nam sterili productus anu sua uiscera saltu
Matre Dei præsentē leuat, gestumq; repente
Letitiæ ostendens, numen præsensit in aluo
Clausus adhuc, dominumq; suum ueneratus honore
Et genitor rupit transacta silentia lingue (est.
Quando illi in tepidas uenit puer a ditus auras.
Hæc tum non dubijs monstra adparentia signis,
Arguerant Vatis doctrinam, animosq; uirtles.
Namq; docebat uti Deus unus in ordine trino
Iura det in cœlis, qui nato compare, et aura
Consorte ætherios cœli procuderit orbes,
Liquentesq; maris tractus, nixamq; sine ullis
Tellurem fulcris medias librarit in auras.
Vidit enim, uidit manifesto numine ferri
Tergeminam seriem, cum lini albensis amictu
Succinctus, uitrea Iordanis sparsit ab unda
Progeniem patris ætherei, simulansq; columbam,
Ignipotens Flatus sacrato in uertice sidit,
Et patris è cœlo uox est diuina secuta.
Commendans natum diuersis gentibus orbis.
Tum perhibet, Christum terra Nasaride ortum

Virginis

Virginis ex aluo lucis prodisse sub oras,
Stirpe tamen gemina nexu coëunte sub uno,
Verum hominem, uerumq; Deum, qui numine diuo
Sit prior Abramo, quamuis ipse anteit illum
Ortu mortali, & citius uenisset in auras.

Hinc addit, tristi conceptum in crimine mun=
Iram, iudiciumq; Dei sine fine mereri, (dum
Nec quenquam tanta potuisse à mole leuari
Officio Aronis, nec Mosis lege seueri,
Nec proprijs ausis, Solymi nec sanguinis ortu,
Quale rudimentum sparsit Pharisæa propago:
Ni trahat admisse tandem fastidia labis,
Et tua dona tuo nobis cum sanguine parta
Accipiat bone Christe fide, dehinc nomine fretus,
Iustitiâq; tua, ter puro flumine mersus
Infectam antiqua deponat origine labem,
Et fidei specimen præstantibus ædat in ausis,
Arboris in morem, dulci quæ turgida succo
Feruet, & egregio egregios dat robore fœtus.

Quin etiam edocuit solum te munere fungi
Flammis æterni, qui crimina nostra piâres
Ante tuum Patrem, qui te Spiramine sancto
Perfusum, penitusq; tua sub lege tenentem
Omnia constituit regem, auctoremq; salutis,
Auspice quo miseris reparetur gratia cœli,
Eâq; sinu Patris uerax doctrina per orbem
Spargatur populis, precio quòd sanguinis ipse
Humanum expendis scelus, & semel hostia factus.

E 4 Omnia

Omnia perfectis exoluis crimina sacris
Sanguine conspergens, & sacro flamme inungens,
Pignoris in morem nobis quod tradis habendum
Et uelut appenso firmas data munera signo.
Idem etiam asseruit, Christum per munia uerbi
Legitimas Sponsi partes, & munera obire,
Qui sociam equali secum det honore potiri.
Quiq; pias tractent artes, & sacra ministrent,
Illos nempè uicem tantum ductoris habere.
Ut thalami sociam comitantes foedera firment.
Inde magistratus partes, laudesq; pudici
Adseruit lecti, nec honesti militis arma,
Armorum'ue Duces, fame spoliauit honore.

Quin etiam populos discussa ambage docebat
Qua uice sit Fidei doctrina à lege remota,
Quodq; animæ superet natura, & uoq; sequenti
Cum sub iudicium uitas & facta uocabit
Supremum adueniens suprema ad munia Christus
Præmia sint mansura pios, & poena merentes.

Hæc pius edocuit diuino carmine uates.
Impubesq; choros ripa Iordanide cogens
Dulce rudimentum teneris inseuit alumnis,
Cui uictum in dumis syluestria mella ferebant
Decussa è folijs, & uiles litore cancri
Vipereo infesti generi, & serpentibus atris.
Sic uitam, & casti mores imitatus Elise est.

Salti=

Saltibus his olim iuuenum qui docta coëgit
Agmina, & ad sacras eduxit protinus artes.
Quanquã igitur uariãq; uices, multãq; ruina
Ob multas scelerum species, & multa piacra,
Ingentes urbes, nec non ingentia regna
Sedibus excussere suis, conuulsaq; fundo
Fatalem traxere, trahentq; subinde ruinam:
Rex superum æterno nostri deuictus amore
Seruat adhuc aliquod, seruat tamen agmen in orbe
Quod Christi laudes canat, & cœlestia latè
Dicta uoluntatemq; Dei per seclia propaget:
Ceu numerum exiguum, sed enim præcepta sonant
Vera Dei, ueraq; fide pia sacra ferentem (tem
Texit ope, & cladem fecit superare cruentam
Quam ferus Herodes, semperq; auersa Deo gens
Pontificum, Syriae latè exercebat in ora,
Tempore quo casta Mariæ concepta sub aluo
Vera Dei soboles nostros assumeret artus.

Cumq; pios coetus sibi cogat uoce docentum,
Qua mentes hominum mouet, & uitam inserit æ.
Non sinit ingenuas euerti hostiliter artes, (gris:
Doctrinæ uè piæ studia, & discrimina fandi:
Sed sanctis curis acuit mortalia corda,
Atudentesq; iuuat qui primæ in flore iuuentæ
Addiscunt artes, per quas Ecclesia Christi
Incrementa capit, ueluti cum rosidus humor
Manè nouo segetem pubenti pascit in herba.

Ergo et si quis amat censura subdere nostræ
Artis opus, specimenq; sui proferre laboris:
Is sua si dederit mihi nomina, quenq; sequetur
Ex merito concessus honos, et præmia palmæ.

In die Visitationis Mariæ. 1564.

DECANVS COLLE
GII PHILOSOPHICI ACADEMIÆ
Vuitebergensis Baldasar
Rhauu.

Vt alijs uirtutibus laude dignis, pius
& salutaris generi humano Prin-
ceps Constantinus Magnus excelluit:
Ita non minimam meretur laudem,
quod ipse disputationibus Synodi Ni-
cenæ interfuit, in medio sedens, & qui-
dem hoc sibi laudi ducens, sicut ipse de
se inquit: καὶ αὐτὸ δὲ καθάπερ εἶς ἐξ ὑμῶν
τυγχάνων συμπάρων, οὐ ψᾶρνησαίμην ἄρ,
ἐφ' ᾧ μάλιστα χαίρω συνθεράπτω ὑμέσιν
πεφυκέναι, ἄχρις οὐ ἅπαντα τῆς προσηκούσης
πετύχηκεν ἐξετάσεως: Sapiens, n. prin-
ceps iudicauit sui officij esse, non tan-
tum bella gerere, ne deletis puræ do-
ctrinæ Euangelij studijs, reciperentur

ἔιδωλος

ειδωλομανία: uerum etiam, ut ipse in-
teresset congressibus honestorum &
doctorum uirorum, in quibus fit mo-
deste collatio sententiarum de Deo, &
doctrina quæ ministerio Euangelico
necessaria est. Huius tanti principis
exemplo, nos quoque amemus erudi-
torum congressus, & fouere, ac orna-
re eos studeamus, & conferamus
operam ad conseruationem salutaris
doctrinae: Nam sine collatione nulla
ars uere & integre percipi potest.
Cum autem hodie ad publicum ex-
amen eorum qui testimonium erudi-
tionis & morum petunt, conuenturi
simus hora prima, Illustrissimos Po-
meraniae Duces, & D. Barones reue-
renter & humiliter, & omnes Docto-
res Magistros, & alios honestos &
doctos uiros precor, ut in Medico-
rum auditorio ueteris Collegij conue-
niant & ostendant se quoque tales con-
gressus magnifacere. Si enim opus
fuit unquam fideli & diligenti collati-
one, hoc tempore in tanta disciplinae
laxatio-

laxatione, & ingeniorum peruersitate
maxime eam necessariam esse cerni-
mus: Cum passim temere conceptas
opinionēs in uulgus spargant illi, qui
aliorum iudicia non audierunt, nec
monitis aliorum, suas opiniones ipsi
uel erudierunt uel emendarunt. Qua-
re omni studio tales *ὁμιλίαι* conserue-
mus, & æternum Deum patrem do-
mini nostri Iesu Christi ueris uotis
oremus, ut studia nostra gubernet, &
tueatur ad gloriam ipsius, & salutem
posteritatis. Datum 5. Idus
Augusti, Anno 1564.

DECANVS COLLE-
GII PHILOSOPHICI, IN ACADÉ-
mia VVitebergensi, Baldasar Rhauu
Naumburgensis Silesius.

ET si multa subinde incidunt, quæ
diligentiam & curam discendi do-
ctrinam Ecclesiæ, & communi homi-
norum societati necessariam labefa-
ctant, & bonas mentes frangunt, præ-
sertim in hac ingrata mundi senectâ, in
qua

qua honestis utilia longe præferuntur:
Tamen sciant scholastici, Deo place-
re hunc discendi laborem, & ei curæ
esse cætum docentium & discantium,
qui perficiet etiam, ne labores nostri
sint irriti, sed ut p̄ij, & assidui scho-
lastici sint, uelut palmæ ad riuulos a-
quarum positæ. Tantisper enim dum
uoluerit manere Ecclesiam Deus, da-
bit doctores, qui puram Euangelij uo-
cem, qua agmen celebrantium ipsum
colligitur, pure docent, quanquam
pressos, & uarijs curis & ærumnis ex-
ercitados. Hac spe honestas artes disca-
mus & hanc ipsam sapientiam illustre
testimonium de Deo esse, firmiter sta-
tuamus, quod ostendit non casu hanc
pulcherrimam mundi machinam ex
atomis, ut Epicurus fingit, confluxisse,
non nasci homines tantum ad huius
uitæ ærumnas & infinitas calamitates,
sed restare aliam uitam, in qua boni a
malis segregati, sapientia & bonitate
Dei fruuntur. Ad eam nos Academi-
am in hac uita præparemus, & erimus
con-
sup

conciues Christi in regno cœlesti, si in
hac schola, initia huius æternæ sapien-
tiæ hauserimus. Sunt igitur grauissi-
mæ causæ, quibus merito mouemur,
ut & doctrinam amemus, & commu-
nes misérias placide & sapienter fera-
mus. Nec turbemur furoribus ἀδελῶν,
qui propter religionis & artium ho-
nestarum contemptum, uere ὡς ἀπὸ
ἀπὸ κατὰ τὴν ἀλαϊστὴν σίμονος pendent, nec
imminentes calamitates prospiciunt.
Prædicat filius Dei plena periculorum
& miseriarum postrema tempora fo-
re, in quæ nos incidisse fateremur, si
modo sensum adhuc doloris aliquem
posset habere pectus, iam quasi in cal-
lum induratum. Tanta enim malicia
est hominum, ut contemptor pietatis
maximus passim sapientissimus cen-
seatur, exulat pietas, dominatur tur-
pis lucri cupido, nec est, qui non fame
miseros pastores & scholasticos neca-
re studeat, cum in luxum & pompas
inutiles, pecuniæ profundantur. Ve-
rum in tot tantisque ærumnis, filius
Dei

Dei sustentat pias mentes, quæ mini-
sterium Euangelij & artes salutare
suis officijs magnis & paruis ornant.
Hoc consilio & nos operas scholasti-
cas facimus, ad quas testimoniorum &
graduum renunciatio pertinet. Quare
quod faustum & felix sit his honestis
& eruditis uiris, quorum nomina hic
infra recensentur, proxima die Mar-
tis qui est 14. Augusti decernetur gra-
dus Magisterij. Cum autem multis &
grauissimis de causis hæc testimonio-
rum renunciatio debeat esse publica,
Doctores, Magistros & alios hone-
stos & doctos uiros & huius celebra-
rimæ Academiae auditores reuerenter
peto, ut usitato more conueniant &
hoc officio singuli declarent se fauere
huius cætus honori. Oro autem fi-
lium Dei sedentem ad dextram æter-
ni patris & dantem dona hominibus
ut perpetuo sibi inter nos Ecclesiam
colligat, honesta studia seruet, & tran-
quilla ei halcyonia clementer tribuat
Amen. die 13. Augusti Anno

1564.

Zf 1540

1540

M

X22069M

Inches 1 2 3 4 5 6 7 8
Centimetres 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19

Farbkarte #13

B.I.G.

Blue Cyan Green Yellow Red Magenta White 3/Color Black

